

ХУДОЖНІЙ СВІТ ВАЛЕРІЯ ШЕВЧУКА В КОНТЕКСТІ БАРОКОВОЇ ЕСТЕТИКИ

Тетяна СКУРАТКО

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль
ORCID: 0000-0001-7196-987X
tanyabidov@gmail.com*

Світлана БОРОДЦА

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль
ORCID: 0000-0002-8369-396X
boroditsa_s@ukr.net*

У статті розкрито художню своєрідність творчості Валерія Шевчука в контексті барокової естетики (на матеріалі романів «Дім на горі» та «На полі смиренному»). Значну увагу акцентовано на дослідженні великої прози митця, котрий, продовжуючи традиції літератури українського бароко, творить оригінальну концепцію світу і людини, авторську стратегію інтерпретації барокових текстів. Простежено наукове осмислення Валерієм Шевчуком української барокової літератури (за ґрунтовною науковою працею «Муза Роксоланська. Українська література XVI–XVIII століть») як важливого чинника духовно-культурного буття української нації. Зауважено, що творам барокової літератури притаманні синтез риторичності й метафоричності, контрастності й живописності, гротескності й алегоризму, гра складними емблемами й алегоріями, ускладнена образність, глибока символічність. Валерій Шевчук проводить ідейні та формальні зв'язки між бароковими першоджерелами та відповідними їм поетико-риторичними схемами і фольклором, що розкриває значущість його культурологічної концепції.

Письменник відповідно до власного самотнього світовідчуття вибудовує в художніх творах багатовимірні картини української дійсності, формуючи авторську національну духовно-естетичну модель. Розширюючи реальність за

допомогою снів, марень, фантазмагоричних візій, автор створює неповторну нову ірреальну, ілюзійну дійсність, руйнуючи межі між дійсним і фантастичним, справжнім і міфічним. Такий художній світ підпорядкований примхливо-бароковим ситуаціям, що передбачають несподівані колізії, барокові метафори, символічні шифри, підсвідомі контексти. Валерій Шевчук намагається проникнути й розкрити тайну життя, незбагненність доленосних перипетій, вдаючись до типової для барокової літератури ускладненої архітекτονіки тексту – «тексту в тексті». Саме використання фрагментів інших текстів, запозичення, алюзії, ремінісценції, а також сприйняття світу як гри і театру, де кожному відведено певну роль, майстерно реалізовано митцем у романах «Дім на горі» та «На полі смиренному». Це свідчить про домінування засобів естетики бароко в романістиці Валерія Шевчука, що визначають подвійне і навіть потрійне прочитання авторського тексту.

Ключові слова: бароко, метафора, концепт, дискурс, художня специфіка, наратив, трактат, необароко, «химерна проза».

THE ARTISTIC WORLD OF VALERY SHEVCHUK IN THE CONTEXT OF BAROQUE AESTHETICS

Tetiana SKURATKO

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian and Foreign Literature
and Methods of Teaching*

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

2 M. Kryvonosa str., Ternopil

ORCID: 0000-0001-7196-987X

tanyabidov@gmail.com

Svitlana BORODITSA

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian and Foreign Literature
and Methods of Teaching*

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

2 M. Kryvonosa str., Ternopil

ORCID: 0000-0002-8369-396X

boroditsa_s@ukr.net

The article reveals the artistic originality of Valeriy Shevchuk's works in the context of Baroque aesthetics (based on the novels "House on the Hill" and "On the Humble Field"). Considerable attention is paid to the study of the great prose of the artist, who, continuing the traditions of Ukrainian Baroque literature, creates an original concept of the world and man, the author's strategy of interpreting Baroque texts. The article traces Valeriy Shevchuk's scientific comprehension of Ukrainian baroque literature

(based on the thorough scientific work “Muse of Roksolana. Ukrainian Literature of the XVI–XVIII Centuries”) as an important factor in the spiritual and cultural life of the Ukrainian nation. It is noted that the works of Baroque literature are characterized by a synthesis of rhetoric and metaphor, contrast and picturesqueness, grotesqueness and allegory, a play with complex emblems and allegories, complicated imagery, and deep symbolism. Thus, Valeriy Shevchuk draws ideological and formal connections between Baroque primary sources and their corresponding poetic and rhetorical schemes and folklore, which reveals the significance of his cultural concept.

The writer, in accordance with his own original worldview, builds multidimensional pictures of Ukrainian reality in his works, forming the author’s national spiritual and aesthetic model. Expanding reality with the help of dreams, delusions, phantasmagoric visions, the author creates a unique new unreal, illusory reality, destroying the boundaries between the real and the fantastic, the real and the mythical. Such an artistic world is subject to whimsical and baroque situations that involve unexpected collisions, baroque metaphors, symbolic ciphers, and subconscious contexts. Valeriy Shevchuk tries to penetrate and reveal the mystery of life, the incomprehensibility of fateful vicissitudes, resorting to the complicated textual architecture typical of Baroque literature – “text within text”. It is the use of fragments of other texts, borrowings, allusions, reminiscences, as well as the perception of the world as a game and theater, where everyone has a certain role, that the artist masterfully realized in the novels “The House on the Hill” and “On the Humble Field”. This testifies to the dominance of Baroque aesthetics in Valeriy Shevchuk’s novels, which determine a double or even triple reading of the author’s text.

Key words: *baroque, metaphor, concept, discourse, artistic specificity, narrative, treatise, neo-baroque, “bizarre prose”.*

Постановка проблеми. Валерій Шевчук – знакова постать в українському літературному дискурсі другої половини ХХ століття. Його творчий доробок, позначений новаторськими пошуками, засвідчує творення національної духовно-естетичної моделі, відзначається новими підходами до структурування художнього світу. Митець розширює тематику, трансформує традиційну концепцію персонажа, замість реалістичних шаблонів сюжетотворення реалізує нові принципи побудови творів, які б адекватно відображали унікальне світобачення і світорозуміння автора.

Як дослідник бароко, Валерій Шевчук вимислює свій власний художній код, для якого характерними є синкретизм мислення, багатовимірний часопростір, поліфонічність нарації. За законами барокової естетики, в епіцентрі його творчості – душа людини як арена пошуків шляхів самоствердження, прагнення особистості вийти за побутові межі, пізнати світ і себе в ньому, піднятися над буденністю до духовних висот, подолати заземленість, вирватися за межі фатуму, знайти сили бути собою, віднайти істину «на шляхах індивідуального самовдосконалення і суспільного прогресу» [8, с. 12]. Наснажуючись в українському

фольклорі та міфології, захоплюючись бароковою естетикою та філософією Григорія Сковороди, Валерій Шевчук витворює неповторний художній світ, де людина постає в розмаїтості своїх світовідчуття, світоспоглядання, світосприйняття. Тому важливо, за словами Миколи Жулинського, вчитатися в цей дивовижний, реалістично виписаний і майстерно збагачений фольклорно-фантастичною образністю художній світ Валерія Шевчука, в основі якого проза звичайного людського життя, а духовним рушієм є любов до людини і світу [8, с. 15].

Спроби об'єктивного осмислення творів Валерія Шевчука простежуємо в наукових розвідках С. Андрусів, Н. Городнюк, А. Горнятко-Шумилович, В. Даниленка, Л. Донченко, Т. Жовновської, М. Жулинського, Л. Залевської-Онишкевич, Л. Зелінської, Р. Корогодського, П. Майданченко, В. Мелешко, Р. Мовчан, М. Павлишина, В. Панченка, М. Рябчука, М. Слабошпицького, В. Соболю, Л. Тарнашинської, Г. Штоня та ін. Зазначимо, що дослідження творчості митця в контексті барокової естетики здійснювалося принагідно і потребує системного підходу.

Метою нашої наукової студії є окреслити особливості художнього світу Валерія Шевчука в контексті барокової естетики; вказати на новаторські риси великої прози письменника (на матеріалі романів «Дім на горі» та «На полі смиренному»), зокрема жанрову структуру та визначальні стильові домінанти; простежити авторову літературознавчу рецепцію давнього українського письменства та його вплив на розвиток новітньої української літератури і творчість письменника передусім; осмислити форми вираження авторської свідомості в художній площині тексту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багатим джерелом художньої творчості для «сучасного книжника» (В. Мелешко) Валерія Шевчука стала барокова українська література. Саме сукупність барокових «голосів» (Р. Барт) в найрізноманітніших модифікаціях проймає тексти видатного українського письменника другої половини ХХ століття. Його детальне і скрупульозне занурення в бароковий текст сприяло формуванню альтернативних до сучасних уявлень про життя, світ, людину, творчість. Мабуть, тому в художньому світі Валерія Шевчука репрезентація барокової літератури стала виразним виявом самоідентифікації, адже, як зазначав сам дослідник давнього письменства, «епохи кінчаються, а з ними змінюється обличчя літератури» [5, с. 373]. «Обличчя» барокової літератури Валерій Шевчук прагнув розгледіти у ґрунтовній науковій праці «Муза Роксоланська. Українська література XVI–XVIII століть» (2004–2005). Над цієї книгою у двох томах дослідник працював кілька десятиліть. Поштовхом до її написання стала його дипломна робота «Публікація документальних матеріалів з історії України у XVIII ст.» (1962–1963 pp.).

«Муза Роксоланська. Українська література XVI–XVIII століть» є «живим буттям часу» (В. Шевчук), адже засвідчила глибинне проникнення письменника в культурний пласт доби бароко, яке «не тільки відбивало ментальність українського народу, а значною мірою її творило і збагачувало» [6, с. 333]. Саме в цьому дослідник вбачав найбільшу цінність барокового письменства. Валерій Шевчук

зауважав, що барокові майстри слова «зуміли створити своєрідну, високого, середнього й низового стилів літературу зі своїми питомими рисами, своїми вершинами структурами, своєю глибиною, висотою та шириною, своїм духовним та земним обличчям» [6, с. 333]. Провідною ознакою художнього стилю барокових митців він називає всеохопну метафору (показовими в цьому контексті є твори полемічної прози, зокрема трактати «Нова міра старої віри» Лазаря Барановича, «Розмова білоцерківська», «Стара Західна церква...», «Месія правдивий, Ісус Христос, Син Божий» Іоанікія Галятовського, «По істинну віру» Інокентія Гізеля, «Камінь віри» Стефана Яворського тощо). У «Музі Роксоланській» Валерій Шевчук виокремлює метафоричність як особливу барокову систему образного мислення, поряд з якою ставить ще одну рису естетики бароко – концептизм. Дослідник зауважує, що «дисонанс, суперечності, гіперболізація, загадковість, незбагненність, боротьба начал, подвійне читання текстів – основа барокової естетики, на цій підставі будувався і концепт» [6, с. 374]. Саме тому, за твердженням В. Шевчука, «наші поетики так багато уваги віддавали символам, емблемам, ієрогліфіці, які були компонентами метафоричного мислення» [6, с. 374]. Досліджуючи давнє письменство, він виокремлює концепти словесний і смисловий. «Словесний – це гра слів, а смисловий – гра понять» [6, с. 374]. Таким чином, Валерій Шевчук розуміє концепт як дотеп, жарт, гостре афористичне висловлювання. Усі ці ознаки творчо переосмислені митцем і введені в художню структуру романів, передусім «Дім на горі» та «На полі смиренному».

«Муза Роксоланська. Українська література XVI–XVIII століть» як вершинна в осмисленні Валерієм Шевчуком бароко розкриває його важливі аспекти: багатоголосся, модерна естетика, підтекстове читання, симбіоз архаїки й новацій на всіх рівнях жанрового інваріанту і змістової наповненості. Ця наукова праця, за ретельним обсервуванням авторів «Історії української літератури у дванадцяти томах», «відзначається уважним та прискіпливим прочитанням творів давньої писемності, цікавими спостереженнями, знахідками, подробицями, які відтворюють для читача колорит епохи, розкривають долі письменників, обставини зберігання або відкриття рукопису тощо» [2, с. 27]. Лише такий вдумливий читач-інтелектуал, як Валерій Шевчук, ревізуючи давню українську літературу, творить художні тексти, які може осягнути тільки належно підготовлений читач, власне, як і він, читач-інтелектуал.

Услід за Григорієм Сковородою Валерій Шевчук прагне пізнати істину, віднайти першопричину зла, «схрестити добро і зло у конфліктному двобої, а для цього персоніфікує їх у характерах своїх героїв» [8, с. 9]. Тому його новели із циклу «Голос трави» (роман «Дім на горі») є морально-етичними постулатами, своєрідними «повчаннями» для прийдешніх поколінь. І в структурі роману «На полі смиренному» як художній інтерпретації Києво-Печерського патерика автор по-своєму осягає загальнолюдські цінності. Він розмірковує на теми добра і зла, алегорично переосмислює сенс людських життя і смерті, вічного і марнотного, високого і низького. Цікаво, що монастир, де відбуваються події твору, постає

своєрідним «полем бою» світла і темряви, а отже, символом тоталітарної держави, де нівелюється людина, заперечується її право на свободу.

Назви романів «Дім на горі» і «На полі смиренному» є смисловими концептами – всеохопними метафорами, через які розкривається їх ідейний зміст. Так, назва «Дім на горі» символізує фортецю людської духовності, моральності, місце, де людина почувається захищеною, локація, де панує любов, а отже, дорога до дому – це відповідно шлях до світла, арена боротьби добра і зла, тому так важливо, щоб добро перемогло. Заголовок-метафора «На полі смиренному» є наскрізним концептом-символом, адже поле – це життя, а на полі триває двобій між світлом і темрявою, прекрасним і потворним, високим і низьким. І надважливо, щоб це життєве поле не було «смиренным», бо тоді воно поростає не цільним зерном, а половою – людськими вадами, викривленими моральними пріоритетами, на жаль, на противагу ціннісним орієнтирам: славолюбство (Агапіт), гординя (Святоша), підступність і зрада (Никін), прагнення до збагачення (Василь), жадібність (Григорій) і т. д. У цьому контексті підзаголовок роману «Новий Синаксар Київський, писаний Семеном-затворником Печерського святого монастиря» вказує на бажання автора «укласти» свій абсолютно новий Київський патерик. Він, на нашу думку, розкриває жанровий зв'язок між романом і його прототекстом, що простежуємо переважно через ремінісценції, пародію та травестію.

Роман «На полі смиренному» заґрунтований у традиції життійної прози (агіографічна проза в давньому українському письменстві пройшла певний етап становлення й розвитку – від княжих житій ще киеворуської доби Бориса і Гліба, Ольги, Володимира та ін. до «Книги житій святих...» Димитрія Туптала). Розповідь веде отець Семен: «Я, недостойний Семен, прочитавши Полікарповий патерик, писаний задля наставлення майбутніх поколінь, задумався був невимірно. Часу для думання в мене досить, я мало здатний до монастирських робіт, та й маю досить власного кошту, щоб найняти слухку; отож можу дозволити собі безділля і віддатися спокійному спогляданню неба, завжди дивного і чудового, через що я, може, й наклав на плечі червону одягу: тут, здавалося, ніхто моєму безділлу не перешкоджатиме» [7, с. 6]. Сюжетно-композиційна структура роману «На полі смиренному» відтворює мозаїчну архітектоніку Києво-Печерського патерика, де механічно об'єднано майже чотири десятки «слів», кожне з яких можна розглядати як окремих твір. В основі кожної патерикової новели – не традиційна агіографічна схема, а окремі знакові епізоди з життя монахів крізь призму ірреального, надприродного, вигаданого, коли в центрі всіх подій перебуває чудо як естетичний феномен. За таким же принципом структурує свій роман і Валерій Шевчук: «оповіді-легенди» про ченця Лаврентія, що «мав славу цілителя біснуватих» [7, с. 8]; Єремію Прозорливого, про якого казали, що «йому триста літ і що прийшов він у монастир отакий старий і білий, а прострижене волосся зібрав і навіщось береже» [7, с. 19]; Святошу, колишнього князя чернігівського, що «зводив над головою сокиру – блискуче лезо спалахувало над ним» [7, с. 22]; Прохора, котрий робив хліб із лободи, з попелу сіль, а «у його келії стояла

пічка, на якій постійно щось варилося, стіни було опоясано полицями, де стояло безліч слоїків» [7, с. 42], «коли чув над собою шелест крил, забував про свою згорблену спину, а зводив догори клинцювату бороду і довго стежив за польотом пташки» [43, с. 44]; Ісакія, до якого Христос приходив; Теофіла, котрий щодня смерті собі чекав і «плакав на молитві і під час служби, плакав, хліб споживаючи і кудись ідучи. Навіть коли спав, текли з його очей сльози, і він почав печалитися, що не може їх зібрати у глек, якого знову незмінно носив при собі під пахвою» [7, с. 95]; Агапіта-лікаря; Іоанна-затворника, який із плоттю своєю боровся, бо «лихі привиддя мучили його, і привиддя ці – мова душі його була; не міг він відрізнити, де слово боже, а де дияволове, бо не пізнав істини, що любов до бога любов'ю до світу та життя вимірюється, добрими вчинками вона важиться, а той, хто у темряву себе вкидає, темряви сином стає» [7, с. 134]; Григорія, який дива творив і хлопів тим самим для монастиря здобував, «і знову співав та милився» [7, с. 140], Федора і дорадника його Василя, які «жили в одному часі, і думки все-таки до одного у них були прив'язані: Федір із тривогою думав, чи знайде Василь скарб, оту скриню, повну золота, срібла і коштовного посуду, а Василь тим часом рив стіни» [7, с. 173]. Усі розповіді-рукописи отця Семена, розкриваючи різні життєві долі монастирської братії, прочитуємо як своєрідні філософські роздуми про загальнолюдські ідеали, пошук людиною сенсу буття, а персонажі «переростають» в образи-символи, підносячись над часом і простором, бо ж справжнє служіння добру не в умертвінні, а в принесенні користі людям.

Акцентуємо увагу на авторській концепції «людини нескореної», проголошеній отцем Семеном: «...кожна людина начебто розполовинена ходить, і часто одна її суть не подібна до другої, отож машкара на оту видиму половину майже завжди накладається. Горе тим, хто не має такої розполовиненості і хто відкинув машкару геть! Він ізгоєм стає і підпадає під зневагу братів своїх по закапелку. Відтак бездомним робиться, і це тягнеться доти, доки не долучається до гурту інших» [7, с. 186]. Устами того ж отця Семена Валерій Шевчук у заключній оповіді «про те, як я під суд братії потрапив» («Я пишу своє писання після Полікарпа не тому, що хочу огудити його працю: вона має свою правду, а моя – свою» [7, с. 180]), окреслює покликання людини – жити за законами Божими, бо «щось у людині є таке, що робить її раз назавжди даною. Те, що зводить її погляд до неба і богорівною її робить» [7, с. 186]. Лише ціннісні орієнтири та праведне життя, за концепцією Валерія Шевчука, є ознакою «нескореної людини»: «...одне я знаю: житиму на цій землі так, щоб нікому не принести лиха. Коли мені це вдасться, зелене сонце, гадаю, благословить мене, а люди, сподіватимуся, не осудять» [7, с. 188]. Однак письменник устами праведника Ісакія наголошує, що кожен у творенні і виборі своєї долі є вільним: «У тьмі ви ходите, тьмою дихаєте: хочете мене до себе забрати, але я сам себе помістив серед вас» [43, с. 80]. Він вказує на потребу знайти в собі сили відірватись від сірої маси, не боятись бути самим собою, йти своїм шляхом, пізнати самого себе: «І коли б хтось у моєму писанні узрів недобру волю і зневагу до людини, то той би помилився глибоко: я тільки вчинки описую,

а вони вже самі вагаються на доброносних вагах» [7, с. 35]. Таким чином, важливо знати і пам'ятати: засуджувати можна вчинки, а не людину. Письменник – одвічний шукач істини в романі віднаходить сенс людського буття в любові, бо саме «любов – це боже відбиття в наших душах» [7, с. 34] і лише любов до Бога, світу, людей вчить не помічати дрібного, нікчемного, а, навпаки, бачити добре, творити високе, вічне: «Все дрібне й нікчемне, темне, заздрісне й облудне хай зійде з мого зору: хай стоїть перед ним завжди той клаптик блакитного неба, і хай він мене просвіща» [7, с. 8]. Ці слова вважаємо ідейним стрижнем твору, бо важливо вміти позбутися усього дріб'язкового, знайти правильну відповідь на запитання: «Хто ті двоє, що найсильніше борються в світі?» [7, с. 6]. Відповідь автора проста – життя і смерть, добро і зло, світло і темрява. На цьому полі битви важливо не бути смиренним, але потрібно бути наповненим любов'ю. Отже, екзистенційні поняття, над якими замислюється праведний Семен, є співзвучними світовідчуттю Валерія Шевчука: «Не судити, а розуміти я хочу людей, що зачинилися тут від світу. Тільки той, хто упередженої злості позбудеться, може небо відчутти у себе в серці, ясне, високе...» [7, с. 91].

Вічні питання пошуку сенсу буття порушує митець у романі-баладі «Дім на горі», перший розділ якого має надзвичайно промовисту назву – «Спокій», бо для гармонії із собою важливо віднайти «тихий і незвичайний спокій» [8, с. 18]. У цьому контексті доречним є епіграф із вавилонських молитов: «Хай буря в серці пана мого втихне! / Хай заспокоїться бог, якого не знаю...» [8, с. 18]. Зауважимо: Валерій Шевчук майстерно реалізує елементи барокової поетики на різних рівнях роману-балади, зокрема через введення традиційних для барокової літератури ідей, мотивів: єдність реального і фантастичного, історії і міфу; синтез високого і низького; ідеї марності земного життя; мотиви швидкоплинності часу, пошуку істини та ін. Відповідно до естетики бароко митець моделює образи своїх персонажів. Тож тісне переплетення реального з ірреальним, дійсного з фантастичним, справжнього з умовним, широке використання засобів іронії, гротеску, театральності з елементами фольклорної та міфологічної поетик, введення дивовижних метаморфоз, зміщення подій у часі та просторі дають підстави вважати «Дім на горі» гідним зразком української химерної прози.

За слушним зауваженням Л. Тарнашинської, Валерій Шевчук «не вдається до чорно-білої однозначності, а завше бачить людську душу як арену боротьби між добром і злом, у якій і відбувається як самопізнання, так і самодоростання, духовне еволюціонування, саморозвиток» [4, с. 109–110]. Його персонажі завжди є відданими шукачами істини, власної чи загальної. Вони проходять складний шлях самопізнання, який митець трактує як один із головних етапів у процесі пошуку істини як акті самоідентифікації та самотворення.

Особливе місце в ідейно-тематичній площині роману-балади «Дім на горі» посідає мотив подорожі та пов'язані з ним образи дороги й героя-мандрівника. Це засвідчують назви «Дорога» першої новели з другої частини «Голосу трави» (оповідання, написані козопасом Іваном Шевчуком і приладжені до літературного

вжитку його правнуком у перших) та «Синя дорога» – другого розділу повісті-преамбули. Мотив дороги, вважаємо, увиразнює тему обов'язку та призначення людини, а ширше – ідею необхідності самопізнання та пошуку істини: «...саме туди вела синя, мерехтлива дорога, по якій ішов, а позаду лишалася хата» [8, с. 54]. Автор доходить висновку, що покликання людини – віднайти свою, правильну життєву дорогу, а щоб вміти розпізнати її, то нею «треба таки йти... головне – подолати цю клятву дорогу!» [8, с. 241], впевнено йти дорогою, якою тебе веде доля, запитуючи час від часу себе: «Врешті, куди я йду?» [8, с. 241].

Валерій Шевчук віднайшов авторський необароковий стиль, який, по-перше, відповідав індивідуально-особистісним світовідчуттям письменника, по-друге, певною мірою був зумовлений загрозеними суспільними умовами, у яких довгий час жив і творив автор, по-третє, натхненний філософією екзистенціалізму, що відповідала на запити і потреби автора. Барокове світосприйняття митця знайшло вияв у необарокових стильових домінантах, а барокове розуміння світу, природи, людини як складних систем і загадкових феноменів реалізувалося у змодельованих письменником образах персонажів, їхніх характерах та психології.

Висновки та перспективи подальших розробок у цьому напрямі. Отже, художній світ Валерія Шевчука характеризується ідейно-тематичною, образною, жанровою, стильовою та інтертекстуальною своєрідністю, що вирізняє романістику митця в контексті химерної прози, ширше – української необарокової літератури. Мотиви самотворення, необхідності самопізнання, пошуку істини, осмислення буттєвого сенсу, мінливості людської душі, взаємин людини зі світом, іншими людьми, собою чітко, обґрунтовані письменником у літературознавчих працях, простежуємо у його художніх творах, зокрема романах «Дім на горі» та «На полі смиренному». Відповідно до «барокового характеру» він «витворює» свій особливий, авторський різновид химерної прози, де іронія інтелектуалізується, бурлеск стає домінантою необарокового стилю, фантастика – оригінальним засобом розкриття психології персонажів, фольклорні сюжети й образи – естетичними чинниками інтертекстуального поля художніх текстів. Отже, романи «Дім на горі» і «На полі смиренному» Валерія Шевчука розкривають глибину його барокового світовідчуття, потверджуючи науковий і творчий інтереси до українського бароко, чий виразні елементи винятково естетично реалізовані автором на різних рівнях – жанровому, стильовому, поетикальному, персонажному, образному тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горнятко-Шумилович А. Твори Валерія Шевчука як різновид «химерної» прози. Львів : Каменяр, 1999. 34 с.
2. Історія української літератури у дванадцяти томах. Том другий. Давня література (друга половина XVI – XVIII ст.). Київ : Наукова думка, 2014. 839 с.
3. Тарнашинська Л. Парадигми «нової реальності» Валерія Шевчука. *Слово і час*. 1998. № 6. С. 42–49.

4. Тарнашинська Л. Художня галактика Валерія Шевчука: постать сучасного українського письменника на тлі західноєвропейської літератури. Київ : Видавництво ім. О. Теліги, 2001. 224 с.

5. Шевчук В. Муза Роксоланська. Українська література XVI–XVIII століть: у двох книгах. Книга перша. Ренесанс. Раннє бароко. Київ : Либідь, 2004. 398 с.

6. Шевчук В. Муза Роксоланська. Українська література XVI–XVIII століть: у двох книгах. Книга друга. Розвинене бароко. Пізнє бароко. Київ : Либідь, 2005. 726 с.

7. Шевчук В. Птахи з невидимого острова: роман, повісті. Київ : Рад. письменник, 1989. 470 с.

8. Шевчук В. Вибрані твори: роман-балада, оповідання / передм. М. Жулинського. Київ : Дніпро, 1989. 526 с.

REFERENCES

1. Gornyatko-Shumylovych, A. (1999). *Tvory Valeriya Shevchuka yak riznovyd хумерноyi prozy* [Valery Shevchuk's works as a type of "chimerical" prose]. Lviv: Kamenyar [in Ukrainian].

2. *Istoriya ukrayinskoyi literatury u dvanadcyaty tomax* (2014). Tom drugyj. *Davnya literatura (druga polovyna XVI–XVIII st.)* [History of Ukrainian Literature in Twelve Volumes. Volume Two. Ancient Literature (Second Half of the 16th–18th Centuries)]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

3. Tarnashynska, L. (1998). Paradygmy "novoyi realnosti" Valeriya Shevchuka [Paradigms of Valery Shevchuk's "new reality"]. *Slovo i chas*. № 6 [in Ukrainian].

4. Tarnashynska, L. (2001). *Xudozhnya galaktyka Valeriya Shevchuka: postat' suchasного ukrayinskogo pysmennyka na tli zaxidnoyevropejskoyi literatury* [Valery Shevchuk's artistic galaxy: the figure of a modern Ukrainian writer against the background of Western European literature]. Kyiv: Vydavnyctvo im. O. Teligy [in Ukrainian].

5. Shevchuk, V. (2004). *Muza Roksolanska. Ukrayinska literatura XVI–XVIII stolit: u dvox knyгах. Knyga persha. Renesans. Rannye baroko* [Muse Roksolana. Ukrainian Literature of the 16th–18th Centuries: in Two Books. Book One. Renaissance. Early Baroque]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

6. Shevchuk, V. (2005). *Muza Roksolanska. Ukrayinska literatura XVI–XVIII stolit: u dvox knyгах. Knyga druga. Rozvynene baroko. Piznye baroko* [Muse Roksolana. Ukrainian literature of the 16th–18th centuries: in two books. Book two. Developed baroque. Late baroque]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

7. Shevchuk, V. (1989). *Ptaxy z nevydymogo ostrova: roman, povisti* [Birds from the Invisible Island: novel, short stories]. Kyiv: Rad. pysmennyk [in Ukrainian].

8. Shevchuk, V. (1989). *Vybrani tvory: roman-balada, opovidannya* [Selected works: novel-ballad, short stories] / peredm. M. Zhulynskogo. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].